

colecția monografii

IULIA CRISTINA LUPU

EXCLUDEREA PROBELOR OBȚINUTE ÎN MOD NELEGAL

IULIA CRISTINA LUPU

**EXCLUDEREA PROBELOR
OBȚINUTE ÎN MOD NELEGAL**

Universul Juridic
București
- 2024 -

Aspecte introductive

Subcapitolul 1 Probele în procesul penal

1.1. Importanța probelor

Înfăptuirea justiției în materie penală se realizează în cadrul și limitele legii procesuale penale care impune în sarcina organelor judiciare obligația desfășurării urmăririi penale, precum și a judecării cauzei cu respectarea garanțiilor prevăzute de lege și a drepturilor de care beneficiază părțile și subiecții procesuali penali pentru a se constata existența sau inexistența unei infracțiuni, astfel încât persoanele vinovate să suporte consecințele înfrângerii preceptului normelor penale de incriminare, iar persoanele nevinovate să nu fie trase la răspundere penală.

În vederea atingerii acestui deziderat, organele judiciare trebuie să întreprindă măsurile necesare pentru aflarea adevărului, pe bază de probe, în ceea ce privește faptele și împrejurările cauzei, precum și în ceea ce privește persoana suspectului sau inculpatului, administrând probe cu imparțialitate, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului.

Probele contribuie la aflarea adevărului și la justa soluționare a procesului penal, orice soluție dispusă în cauză cu privire la temeinicia acuzației penale formulate împotriva suspectului sau inculpatului fiind obligatoriu a se întemeia pe bază de probe. Lipsa probelor care să dovedească săvârșirea infracțiunii conduce în mod obligatoriu la clasarea cauzei în cursul urmăririi penale și la achitarea inculpatului în cursul judecării [art. 16 alin. (1) lit. c) C. pr. pen.], rezolvarea cauzelor de către procuror în cursul urmăririi penale presupune ca premisă necesară că normele care garantează aflarea adevărului au fost respectate, că urmărirea penală este finalizată și că există probe necesare și legal administrate (art. 327 C. pr. pen.) Excluderea tuturor probelor în cadrul procedurii de cameră preliminară determină în mod obligatoriu pronunțarea unei soluții de restituire a cauzei la parchet [art. 346 alin. (3) lit. b) C. pr. pen.]. Instanța de judecată are obligația asigurării administrării probelor în vederea lămuririi complete a împrejurărilor cauzei în scopul descoperirii adevărului [art. 349 alin. (1) C. pr. pen.]. O condamnare penală nu poate fi dispusă decât dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat [art. 396 alin. (2) C. pr. pen.] și are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă, hotărârea trebuind motivată prin trimitere la toate probele evaluate [art. 103 alin. (2) C. pr. pen.].

Stabilirea corectă a faptelor deduse judecării nu se poate realiza decât prin intermediul probelor astfel că rolul central pe care îl ocupă probele în cadrul procesului penal este incontestabil, în doctrină¹ vorbindu-se despre importanța fazei probatorii a procesului penal care cuprinde trei elemente indispensabile, respectiv probele (*probationes*), mijloacele de probă (*media probandi*), și procedeele probatorii (*modus probandi*).

Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal sunt reglementate în mod expres de legiuitor în Titlul IV al Codului de procedură penală, din ansamblul reglementării rezultând legătura indisolubilă care se creează între aceste elemente: proba reprezintă o

¹ R. Merle, A. Vitu, *Traité de droit criminel*, Cujas, p. 721, *apud* Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea Generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 443.

informație necesară soluționării cauzei, mijlocul de probă este suportul prin intermediul căruia informația este materializată, iar procedeul probatoriu constă în modalitatea concretă prin care se obține mijlocul de probă.

Definiția legală a probelor este prevăzută de prevederile art. 97 alin. (1) C. pr. pen. Este cunoscut faptul că în limbajul juridic uzual noțiunea de probă este folosită atât *lato sensu*, incluzându-se în această noțiune atât proba propriu-zisă, cât și mijlocul de probă, cât și *stricto sensu*, acela de element al stării de fapt, de *informație* necesară care înlesnește aflarea adevărului în cadrul procesului. Aceste elemente de fapt pot viza elementele constitutive ale infracțiunii, dar și alte aspecte colaterale necesare pentru justa soluționare a cauzei, cum pot fi, spre exemplu, circumstanțele privind persoana inculpatului care trebuie a fi avute în vedere la individualizarea sancțiunii penale în vederea justei soluționări a cauzei penale de către instanța de judecată.

În doctrina elaborată sub imperiului vechiului Cod de procedură penală² s-a arătat că prin caracterul complex al informațiilor probelor, acestea servesc unei duble funcții, respectiv unei funcții de cunoaștere a adevărului, pe care organele judiciare sunt obligate să îl asigure pe bază de probe și unei funcții de dovedire, raportat la faptul că părțile și organele de urmărire penală propun, în condițiile legii, administrarea de probe în vederea dovedirii celor afirmate și a formării convingerii jurisdicției care este chemată să statueze asupra situației de fapt.

În istoria procesului penal, s-au succedat de-a lungul timpului mai multe sisteme probatorii, corespunzătoare concepției vremii despre posibilitatea umană a cunoașterii lumii înconjurătoare și despre activitatea de înfăptuire a justiției.

În literatura de specialitate s-a arătat³ că în orânduirea sclavagistă era utilizat sistemul probelor empirice caracterizat prin aceea că indiferent de conclundența unei probe, aceasta putea servi pentru a se trage concluzii, folosindu-se astfel orice probă. În sistemul feudal timpuriu, probele dobândesc un caracter preponderent religios, semnele divine urmând a determina vinovăția sau nevinovăția unei persoane, utilizându-se ca probe duelul judiciar, ordaliile, jurământul religios.

Instituirea statului feudal centralizat determină și abandonarea sistemului probelor religioase în favoarea sistemului probelor formale sau legale, creându-se premisele unui nou model de proces penal, respectiv cel inchizitorial⁴. Acest sistem limitează prin lege atât mijloacele de probă admisibile în procesul penal, cât și valoarea probatorie a acestora, reducând semnificativ astfel rolul judecătorului în evaluarea materialului probator⁵. Despre sistemul probelor legale, s-a arătat⁶ că marchează trecerea de la scepticismul caracteristic sistemului mistico-religios în legătură cu potențialul cognitiv al omului la recunoașterea capacității intelectuale acestuia de a putea stabili adevărul. Această recunoaștere nu este însă una deplină întrucât stabilirea adevărului se realizează doar în condițiile prevăzute de legiuitor, abordare explicabilă prin faptul că reșezarea rolurilor divinității și al omului în cunoaștere nu putea avea loc în mod abrupt într-un context în care viziunea epocii respingea rolul individului în cunoaștere.

² V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, Ed. Academiei, București, 1975, p. 331.

³ I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală – Partea generală*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 452.

⁴ *Ibidem*.

⁵ C. Ghigheci, în N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.) și alții, *Noul Cod de procedură penală comentat*, ed. a doua, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 253.

⁶ J.H. Langbein, *Torture and Plea Bargaining*, în *The University of Chicago Law Review* nr. 46/1978, p. 4 și J. Spencer, *La preuve en procédure pénale comparée*, în *Revue internationale de droit pénal*, nr. 1-2/1992, p. 12 apud. M. Udriou și M. Popa în M. Udriou (coord.) și alții, *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a treia, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București 2020, p. 521.

Ca o reacție împotriva sistemului probelor formale, în Franța a fost introdus în anul 1971 sistemul liberal, în cadrul căruia judecătorul aprecia liber probele potrivit intimei convingeri⁷.

Dezvoltarea științei și a tehnologiilor a creat premisele dezvoltării sistemului științific al probelor care presupune utilizarea unor probe cu caracter tehnic, precum expertizele criminalistice.

1.2. Mijloacele de probă și procedeele probatorii

Mijloacele de probă sunt definite ca fiind mijloacele prin care se stabilesc faptele sau împrejurările ce constituie probe fiind enumerate în cuprinsul art. 97 alin. (2) C. pr. pen.: „*declarațiile suspectului sau ale inculpatului, declarațiile persoanei vătămate, declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă și orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege*”.

Se observă că enumerarea instituită de acest articol este una exemplificativă, astfel că este permisă administrarea oricăror mijloace de probă care nu sunt interzise în mod expres de lege, actuala reglementare renunțând la definirea limitativă a mijloacelor de probă admisibile în procesul penal.

Raportat la caracterul liber al probelor, în literatura de specialitate⁸ s-a propus abandonarea vechii clasificări a mijloacelor de probă în scrise (proces-verbale, înscrisuri), orale (declarații), materiale (corpuri delictive) și tehnice (înregistrări audiovideo, expertize, constatări de specialitate) care nu mai prezintă utilitate de vreme ce este admisibil orice mijloc de probă și clasificarea mijloacelor de probă în funcție de caracterul reglementat sau nereglementat al acestora în mijloace de probă tipice, care se bucură de o reglementare legală și mijloace de probă atipice, care sunt în afara reglementării procesual penale.

Din ansamblul reglementării rezultă că mijlocul de probă nu se confundă cu proba, acesta fiind doar modalitatea concretă în care proba este obiectivată și nici cu procedeele probatorii care reprezintă calea prin care se obține mijlocul de probă.

Procedeele probatorii au fost definite pentru prima dată în legislația internă, în conținutul art. 97 alin. (3) C. pr. pen., ca fiind modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă, conturându-se în acest mod de o manieră mai clară materia probelor. Codul de procedură penală reglementează o serie de procedee probatorii și de reguli specifice fiecăruia în parte, pe care organele judiciare sunt datoare să le respecte. Sunt astfel de procedee probatorii: audierea persoanelor, fotografierea și luarea amprentelor, ridicarea obiectelor, înscrisurilor și a mijloacelor materiale de probă, percheziția, cercetarea la fața locului, reconstituirea, identificarea persoanelor și a obiectelor, efectuarea unei constatări de specialitate, efectuarea unei constatări și examinări medico-legale, efectuarea unei expertize tehnice de specialitate, supravegherea tehnică, utilizarea metodelor speciale de cercetare.

În mod evident, între probă, mijlocul de probă și procedeele probatorii se creează o legătură indisolubilă. În acest sens sunt și considerentele Curții Constituționale din Decizia nr. 383/2015⁹, reluate și în dec. nr. 22 din 18 ianuarie 2018¹⁰, prin care se arată că: „*legea procesual penală delimitează conceptual cele trei noțiuni: probă, mijloc de probă și procedeele probatorii. Cu toate că, deseori, în limbajul juridic curent noțiunea de probă, în sens larg, include atât proba propriu-zisă, cât și mijlocul de probă, sub aspect tehnic procesual, cele două noțiuni au*

⁷ Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 449.

⁸ *Ibidem*, p. 504.

⁹ DCC nr. 383 din 27 mai 2015, publicată în M. Of. nr. 535 din 17 iulie 2015.

¹⁰ DCC nr. 22 din 18 ianuarie 2018, publicată în M. Of. nr. 177 din 26 februarie 2018.